

Onderzoeksrapportage AgriFood Capital Werkt!

Loopbaanoriëntatie en -begeleiding in de regio

Noordoost-Brabant

Inhoud

1 INLEIDING	3
1.1 Context van en ontwikkelingen in de regio Noordoost-Brabant	3
1.2 Ontevreden leerlingen	5
1.3 Toezichtkader	5
1.4 Sturen op kwaliteit	5
1.5 LOB: race of reis ?	6
1.6 Definiëring LOB	6
1.7 Loopbaangerichte leeromgeving	7
1.8 De effecten van LOB	8
1.9 LOB in de regio Noordoost-Brabant	9
1.10 Opbouw van het rapport	9
2 ONDERZOEKSMETHODE	10
2.1 Doelstelling	10
2.2 Doelgroep	10
2.3 Onderzoeksactiviteiten	10
2.4 Verwerking van de gegevens	11
3 ONDERZOEKSRESULTATEN	13
3.1 Identificatie	13
3.2 Coördinatie	15
3.3 Reflectie	18
3.4 Transformatie	20
4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	22
4.1 Conclusies	22
4.2 Aanbevelingen	23
5 LITERATUUR	25
6 BIJLAGEN	26
6.1 Bijlage 1 – AgriFood Capital Werkt! Activiteiten in de regio	27
6.2 Bijlage 2 – Subsidies	30

1 INLEIDING

Sinds de bankencrisis in 2008 leven en werken we steeds meer in een tijd van voortdurende complexiteit en turbulentie. 'Wat vandaag waar is, is morgen minder waar en overmorgen achterhaald'. Internationaal aangegeven als 'VUCA'- wereld:

- Volatile, vluchtig, wat wil zeggen dat het leven veel onberekenbare risico's in zich heeft op dit moment;
- Uncertain, want er is grote onzekerheid ontstaan door crises op financieel en vooral moreel vlak;
- Complexity, want er zijn vooral complexe vraagstukken op te lossen en er ligt een uitdaging om te zoeken naar oplossingen die verbindend werken, die mensen en partijen samenbrengen;
- Ambiguity, omdat er dubbelzinnigheid ontstaan is over wat waar is en wat niet. Sociale media en andere bronnen dragen ertoe bij dat informatie snel te vinden is, maar de betrouwbaarheid is in het geding.

De uitdaging is om een antwoord te vinden op de vraag hoe leerlingen wendbaar en veerkrachtig kunnen worden voor deze VUCA-wereld die VUCA-achtig zal blijven.

Daarnaast zijn individualisering, flexibilisering en de noodzaak om de doorstroom door de beroepskolom te verbeteren en dus kwalificatiewinst te behalen, factoren die vragen om investeringen in loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) van leerlingen. Leerlingen en studenten met een weldoordacht toekomstplan zullen immers minder snel voor de verkeerde opleiding kiezen (Ministerie van OCW, 3 maart 2015). Scholen kunnen deze opdracht niet alleen vervullen. Een goede samenwerking tussen de verschillende onderwijssectoren en de overgang naar het bedrijfsleven spelen daarbij eveneens een belangrijke rol. Deze samenwerking met andere onderwijssectoren, ondernemers en de ondersteuning daarvan door overheden kan leiden tot vruchtbare 'boundary crossings', die leerlingen kunnen helpen om de reis te ondernemen waarbij zij hun talenten leren ontdekken en passende keuzes maken in hun loopbaan.

Deze 0-meting richt zich op de vraag hoe loopbaanoriëntatie en -begeleiding vorm gekregen heeft in de regio Noordoost-Brabant en hoe LOB verder uitgebouwd en geoptimaliseerd kan worden. In dit hoofdstuk wordt eerst ingegaan op de context van de regio Noordoost-Brabant, waarna de maatschappelijke functie van loopbaanoriëntatie en -begeleiding besproken wordt. Tot slot wordt inzicht gegeven in de doelstelling en opbouw van het huidige onderzoek.

1.1 Context van en ontwikkelingen in de regio Noordoost-Brabant

De arbeidsmarkt van Noordoost-Brabant is, op enkele uitzonderingen na, zeer ruim voor de meeste beroepsgroepen. De werkzame afgestudeerden van hbo-techniek, hbo-gezondheidszorg en mbo-gezondheidszorg schatten hun carrièreperspectieven hoger in dan hun collega's in andere provincies (Factsheetrapportage Noordoost-Brabant, februari 2015). Slechts 8% van de gediplomeerden van het mbo (schooljaar 2011-2012) en 9% van de afgestudeerden van voltijd hbo-opleidingen (studiejaar 2011-2012) die in de provincie Noord-Brabant woonachtig waren, was in het najaar van 2013 werkloos. Dat was overigens minder dan het landelijke cijfer dat op respectievelijk 11% en 10% ligt. Vooral de meest kwetsbare jongeren (gediplomeerden van het mbo-BOL niveau 1 en 2) die zich op de arbeidsmarkt aanbieden, hadden in Noord-Brabant relatief gezien betere arbeidsmarktkansen dan in andere provincies.

Ongeveer 60% van de werkzame gediplomeerden van het mbo en de afgestudeerden van het hbo die in Noord-Brabant woonachtig zijn, doet werk dat zowel qua inhoud als qua richting goed aansluit bij de gevolgde opleiding. Bij de overige 40% is sprake van een of andere vorm van mismatch qua inhoud, niveau of zelfs beide. Voor mbo-groen, mbo-gezondheidszorg en hbo-onderwijs zijn er eind 2018 goede vooruitzichten, maar voor hbo-sociaal-cultureel en hbo-economie zijn de vooruitzichten slecht. Ook zijn baanperspectieven voor schoolverlaters op mbo-niveau 4 in het algemeen veel gunstiger dan op mbo-niveau 2.

Voor de nabije toekomst is de verwachting dat werkgevers in Noord-Brabant te maken krijgen met grote krapte in een behoorlijk aantal beroepen op verschillende niveaus. Wegens krimp zullen een aantal vacatures niet gevuld worden. Deze krapte zal zich vooral voordoen in de technische beroepen van alle opleidingsniveaus. Het aantal kwalitatieve discrepanties zal de komende jaren dus verder toenemen als gevolg van ontwikkelingen aan de vraagzijde van de Brabantse arbeidsmarkt (Factsheetrapportage Noordoost-Brabant, februari 2015).

Niet alleen deze discrepanties, maar ook technologische ontwikkelingen hebben grote invloed op de functie van onderwijs en de wijze waarop onderwijs invulling krijgt. De voornaamste ontwikkelingen in de werkgelegenheid in deze regio zal de komende jaren voortkomen uit technologische vooruitgang, ICT, robotisering en digitalisering. Deze ontwikkelingen, ook wel omschreven als de 'Vierde Industriële Revolutie', zijn al jaren in gang, maar zetten zich in een steeds hoger tempo door. Dit zal een grote invloed hebben op bedrijfsleven, werkgelegenheid en functies, maar zal daarmee ook een grote invloed hebben op onderwijs en opleiding in deze regio.

Terwijl de regio deze ontwikkelingen en onzekere toekomst tegemoet ziet, wordt tevens waargenomen dat veel leerlingen het onderwijs verlaten zonder een startkwalificatie of diploma. Voortijdig schoolverlaters hebben minder gunstige arbeidsmarktperspectieven dan schoolverlaters met een diploma of startkwalificatie. Rondom de overgang van vmbo naar mbo vallen relatief veel leerlingen uit. Sommige vmbo'ers weten na het behalen van hun diploma nog niet welke vervolgopleiding ze willen gaan volgen en vallen uit. Ook zijn er nog veel studenten in het eerste leerjaar van het mbo die erachter komen dat ze de verkeerde studie hebben gekozen en uitvallen in plaats van over te stappen naar een andere opleiding (Ministerie van OCW, 3 maart 2015).

Om het aantal voortijdig schoolverlaters terug te dringen, is vanuit het Ministerie van OCW (2010) het programma 'Aanval op schooluitval' in gang gezet. Middels dit programma gaan de overheid, regionale overheden, scholen en gemeenten samen schooluitval tegen. Dit doen zij door meldpunten in te richten voor spijbelen en (dreigend) schoolverlaten, begeleiding en opvang te bieden voor jongeren die dreigen uit te vallen en door de aanmeld-datum voor het mbo te vervroegen en door loopbaanoriëntatie en -begeleiding op scholen te stimuleren. Dit programma heeft haar vruchten afgeworpen: waren er in 2002 71.000 nieuwe voortijdig schoolverlaters, in het schooljaar 2013-2014 waren dat er 25.970. Het uitvalpercentage daalde daarmee van 5,5% naar 1,9% (Ministerie van OCW, 3 maart 2015).

Ook de overgang van het vmbo naar mbo gaat met steeds minder voortijdig schoolverlaten gepaard, al blijft de uitval rond deze periode relatief hoog. Dit betekent dat het aantal voortijdig schoolverlaters al significant teruggedrongen is, maar dat een verdere terugdringing door een sterke samenwerking tussen overheden, onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven zeker te realiseren is.

1.2 Ontevreden leerlingen

De resultaten van de JOB-Monitor van 2016 laten zien dat studenten over (studie)loopbaan-begeleiding iets vaker positief zijn dan in voorgaande jaren (46% in 2014 en 48% in 2016). Op de vraag of studenten tevreden zijn over de begeleiding bij beroepskeuze of keuze voor een vervolgopleiding antwoordt 45% positief. Wanneer deze vraag per niveau wordt uitgesplitst, blijkt dat studenten op niveau 4 het minst positief zijn over deze begeleiding (41%). Na uitsplitsing in leerjaren blijkt dat derdejaars hierover het minst positief zijn (38%).

Over stage en werkplek oordelen studenten over het algemeen positief. Het oordeel van BBL'ers is een stuk positiever dan dat van BOL'ers (BBL: 67% positief tegenover BOL: 58%). BBL'ers zijn al zes jaar op rij enorm positief (80%) over het leren op de werkplek. Gelukkig is het aantal BOL'ers dat aangeeft moeite te hebben gehad met het vinden van een stageplaats wat afgenomen (van 23% in 2014 naar 20% in 2016). Er bestaan grote verschillen tussen de domeinen, zo hebben studenten uit het domein veiligheid en sport het minste moeite met het vinden van een stageplaats (12% geeft aan dat het moeite heeft gekost) en studenten uit het domein uiterlijke verzorging het meeste (38%).

1.3 Toezichtkader

Vanaf 1 augustus 2017 wordt LOB voor po, vo en mbo onderdeel van het onderzoekskader. Daarmee wordt LOB onderdeel van de basiskwaliteit die scholen moeten realiseren. De inspectie kijkt daarbij naar het LOB-beleid en naar de praktische vormgeving. Daarnaast kan de inspectie in het bestuurlijk gesprek de schoolvisie over LOB aan de orde stellen als onderdeel van het stimulerend toezicht. Hiermee wordt de bestuurlijke aandacht en het benodigde draagvlak voor LOB verder vergroot. Over LOB als onderdeel van het toezicht wordt jaarlijks gerapporteerd in het Onderwijsverslag.

1.4 Sturen op kwaliteit

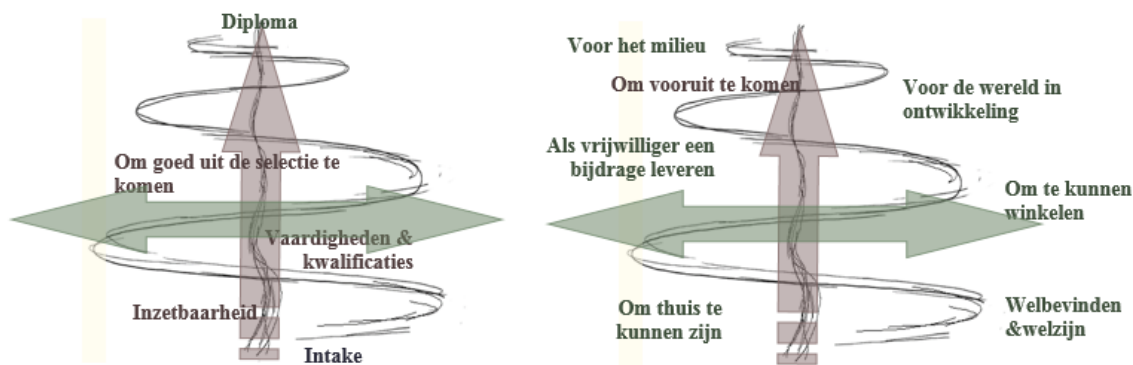
Scholen en instellingen moeten sturen op kwaliteit. Besturen van onderwijsinstellingen zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van de LOB-activiteiten en de professionals. Het onderwijspersoneel moet goed zijn toegerust om zijn taak uit te oefenen. Als helder is wat er wordt verwacht voor welke LOB-taak, kunnen scholen daar doelgericht naartoe werken.

Een van de gezamenlijk op te pakken acties richt zich op loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) is het geheel van activiteiten waarmee het basisonderwijs, de vmbo-instellingen, het voortgezet onderwijs en de mbo-instellingen de (leerplichtige) jongeren ondersteunen bij het ontwikkelen van hun zelfsturend vermogen, inzicht in loopbaanmogelijkheden en het ontwikkelen van hun loopbaancompetenties: kwaliteitenreflectie, motievenreflectie, werkexploratie, loopbaansturing en netwerken. In onze maatschappij moeten jongeren al heel jong keuzes maken voor een studierichting. Zo vroeg zelfs, dat ze soms niet precies weten wat ze later willen worden. Dit kan grote gevolgen hebben: valt de opleiding tegen, dan is de kans op uitval groot.

Om aansluiting te blijven houden bij de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt is het inrichten van LOB op school en in de regio onontbeerlijk. Scholen nemen hierin ook hun verantwoordelijkheid en ook veel externe partijen houden zich binnen de regio Noordoost-Brabant bezig met het aanbieden van pakketten gericht op LOB. Denk hierbij bijvoorbeeld aan: SLO (Stichting Leerplanontwikkeling Nederland), Techniek=Troef, Jinc, Cinop en Techniek Talent.nu.

1.5 LOB: race of reis ?

Bij de vraag wat de leerling moet leren of wat de leerling wil leren, komt het perspectief van 'de race' of 'de reis' naar voren. Als het gaat om 'de race' dan worden de activiteiten bedoeld die ingezet worden om de leerling zo snel mogelijk naar het diploma te brengen en de inzetbaarheid te verbeteren middels het aanleren van competenties en vaardigheden. Als het gaat over 'de reis' die de leerling maakt tijdens zijn schoolcarrière, dan gaat het om het proces dat wordt ingezet waarbij de leerling leert te ontdekken wie hij of zij is. 'Waar ben jij enthousiast over?', 'Waar wil jij moeite voor doen?', 'Wat wil je daarvoor ontwikkelen?', 'Wat zou je dan willen onderzoeken of ontdekken?', 'Hoe ga je daarvoor zorgen?' en 'Wie kan je daarbij helpen?' zijn vragen die in het kader van het ontwikkelen van loopbaancompetenties gesteld worden. In het gesprek met de praktijkopleider en de school ervaart de leerling steeds meer wie hij/zij is en waar hij passie voor heeft. Dat vraagt goede afstemming tussen de partijen. Een loopbaangerichte leeromgeving in de regio maakt het voor de leerling mogelijk om, naast de race, te reizen.

Afbeelding 1. De schoolcarrière als race en als reis

1.6 Definiëring LOB

Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) omvat een breed scala aan activiteiten, instrumenten en werkwijzen die leerlingen op weg helpen richting een bewuste keuze voor een passende (vervolg)opleiding en/of een passend beroep. Loopbaanoriëntatie bestaat uit de oriëntatie en exploratie van leerlingen op de mogelijkheden voor hun toekomstige studie of baan.

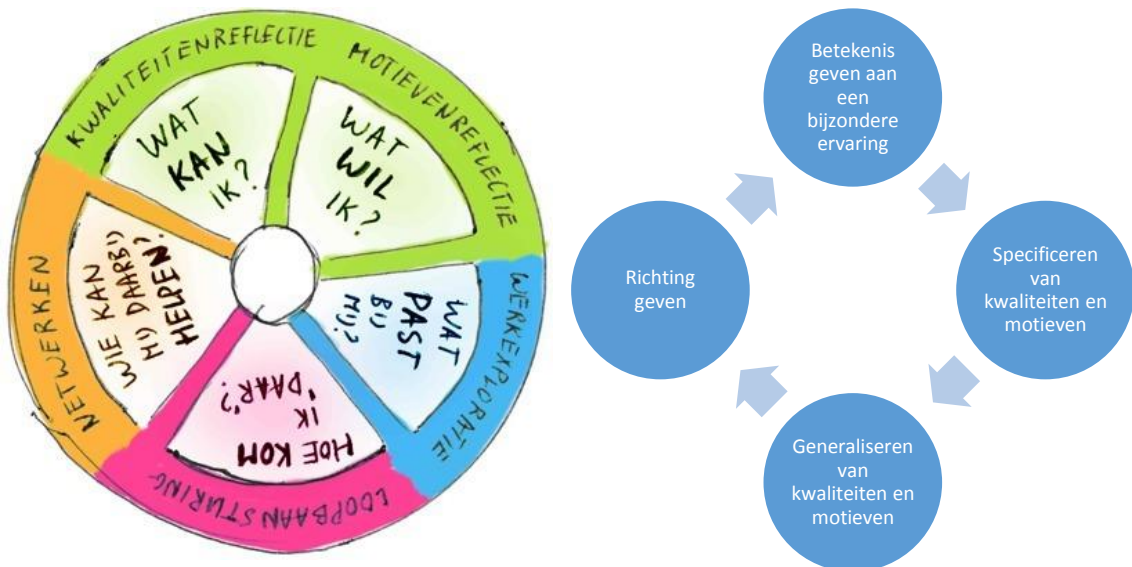
Loopbaanbegeleiding bestaat uit de begeleiding van de omgeving van de leerling bij zijn of haar loopbaanoriëntatie. Middels LOB komt de leerling tot het ontwikkelen van vijf eerder genoemde loopbaancompetenties en aan de hand daarvan de ontwikkeling van een arbeids- en beroepsidentiteit. Door middel van deze loopbaancompetenties bekijkt de leerling wat hij of zij wil en kan en hoe dit omgezet kan worden in een beroep of opleiding. Met behulp van deze competenties komt de leerling dus tot zelfsturing: de competentie om zichzelf te ontwikkelen en zich te identificeren met (delen van) de samenleving (Meijers, Kuijpers & Bakker, 2006).

Hieronder zijn de vijf loopbaancompetenties nader omschreven, zie ook afbeelding 2.

- Motievenreflectie is het onderzoeken van wensen en waarden die van belang zijn voor de loopbaan. Het gaat om bewustwording van wat werkelijk belangrijk is in het leven, wat voldoening geeft en wat nodig is om prettig te kunnen werken.
- Kwaliteitenreflectie is het onderzoeken wat men (niet) kan en hoe dit gebruikt kan worden voor de ontwikkeling in de loopbaan.

- Werkexploratie is het onderzoeken van eisen en waarden in werk en de mogelijkheden om te veranderen van werk: een zoektocht naar werk(zaamheden) waarin persoonlijke waarden overeenkomen met waarden die gelden in bepaald werk en waarin kwaliteiten aansluiten bij de ontwikkelingen die in dat werk voorkomen.
- Loopbaansturing bestaat uit de planning en beïnvloeding van werken en leren. Het gaat om het maken van weloverwogen keuzes, het onderzoeken van consequenties van keuzes en het daadwerkelijk acties ondernemen om werk en leren aan te laten sluiten bij eigen kwaliteiten, motieven en uitdagingen in werk.
- Netwerken betekent contacten opbouwen en onderhouden op de arbeidsmarkt gericht op de loopbaanontwikkeling. Netwerkcontacten kunnen worden gebruikt om op de hoogte te blijven van ontwikkelingen, van werkmogelijkheden en om feedback te krijgen op het eigen functioneren.

Loopbaanoriëntatie en -begeleiding richt zich dus middels een cyclisch proces en de loopbaancompetenties op de ontwikkeling van een identiteit; zie afbeelding 3. LOB bestaat voor een groot deel uit het opdoen van betekenisvolle ervaringen. Door betekenis te geven aan deze ervaringen en door kwaliteiten en motieven te specificeren en te generaliseren, geeft de leerling richting aan zijn of haar (arbeids- en beroeps)identiteit.

Afbeelding 2. De vijf loopbaancompetenties

Afbeelding 3. De LOB-cyclus

(Meijers, Kuipers & Bakker, 2006)

1.7 Loopbaangerichte leeromgeving

Het leerproces waarin loopbaancompetenties en een (arbeids- en beroeps)identiteit worden ontwikkeld, komt volgens Meijers et al. (2006) op gang in een loopbaangerichte leeromgeving. De kenmerken van een krachtige loopbaangerichte leeromgeving zijn volgens Meijers et al. Bakker (2006) (zie afbeelding 4) dat deze:

- praktijkgericht is: de leerling veelvuldig in contact brengt met de 'echte' beroepspraktijk, het maatschappelijke belang en nut van de beroepspraktijk zichtbaar maakt en de leerling de mogelijk gedragsmodellen biedt;
- de dialoog centraal stelt: de leerling in staat stelt te communiceren over zowel de maatschappelijke betekenis van bepaalde beroepsactiviteiten als over de maatschappelijke zin ervan;

- Vraaggestuurd is: de leerlingen goed coacht en de leerlingen tegelijkertijd eigen verantwoordelijkheid geeft in het maken van keuzen.

Abbeelding 4. De loopbaangerichte leeromgeving

1.8 De effecten van LOB

Meijers et al. hebben in 2006 een grootschalig onderzoek uitgevoerd naar de vragen: 'Welke verschillende praktijken inzake loopbaanoriëntatie en -begeleiding zijn momenteel in het vmbo en mbo te onderscheiden?' en 'Heeft de leeromgeving invloed op de loopbaancompetenties?'. De resultaten van het onderzoek laten zien dat de leeromgeving van de leerling invloed heeft op de ontwikkeling van de vijf loopbaancompetenties. Dit houdt in dat een krachtige loopbaan-gerichte leeromgeving bijdraagt aan de ontwikkeling van de vijf loopbaancompetenties en de arbeidsidentiteit van de leerling. Zo bleken de loopbaandialoog in zowel de praktijk als op school de grootste bijdrage te leveren aan deze ontwikkeling (Kuijpers, 2012). Ook het gebruik van methodes of een persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) voor loopbaanbegeleiding hebben een positieve invloed op de loopbaanreflectie van de leerling. Tot slot bleek ook het aantal stages dat de leerling gedurende zijn of haar loopbaan liep een grote bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van loopbaancompetenties. De methode van loopbaanbegeleiding en de instrumenten die hiervoor worden gebruikt, blijken geen invloed uit te oefenen op de loopbaanvorming. Een krachtige leeromgeving voor loopbaanleren blijkt niet te worden gecreëerd door de inzet van instrumenten en technieken noch door de aanwezigheid van een schooldecaan (Meijers et al., 2006).

De ontwikkeling van de loopbaancompetenties en arbeidsidentiteit van de leerling bleek een positieve invloed te hebben op de keuzes die leerlingen maken. Leerlingen die vraaggestuurd onderwijs krijgen en waarmee een dialoog over de loopbaan wordt gevoerd, blijken significant meer tevreden over hun keuze voor een studierichting en over hun keuzemogelijkheden inzake schoolopdrachten. De tevredenheid inzake de stagekeuze lijkt minder door de leeromgeving binnen de school, maar meer door de leeromgeving binnen het bedrijf bepaald te worden. Vooral als leerlingen binnen het bedrijf gesprekken over hun loopbaan kunnen voeren met hun begeleider vanuit het bedrijf zijn zij meer tevreden over hun stage. Uit onderzoek kwam ook naar voren dat het investeren in loopbaanoriëntatie en -begeleiding gunstig is voor het voorkomen van voortijdig schoolverlaten (Meijers & Wardekker, 2001). Een goed ontwikkelde arbeidsidentiteit en de mogelijkheid om op school en tijdens de stage te spreken over de eigen loopbaan versterkt de leermotivatie en vermindert de behoefte om met de opleiding te stoppen. De ontwikkeling van loopbaancompetenties leidt eveneens tot een vergroting van de arbeidsidentiteit van leerlingen en daarmee tot een verhoging van de leermotivatie en de vermindering van voortijdig schooluitval. Tot slot heeft het een positief effect op de leermotivatie van leerlingen. Hoe meer zij concreet in staat worden gesteld om hun loopbaan te vormen, des te gemotiveerder ze worden.

1.9 LOB in de regio Noordoost-Brabant

De regio Noordoost-Brabant heeft een arbeidsmarktprogramma opgesteld voor de periode 2016-2020. De arbeidsmarktregio van Noordoost-Brabant heeft de naam AgriFood Capital Werkt! gekregen. Binnen het thema 'Talent en loopbaan' is het project 'Loopbaanoriëntatie en -begeleiding' opgenomen. Met dit project beoogt de regio in te zetten op het verbinden van talent en loopbaan in het voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs en het hoger beroepsonderwijs. Beoogd resultaat is het versterken van de regionale infrastructuur voor LOB. Bij AgriFood Capital Werkt! ontstond de vraag: 'Hoe kan in Noordoost-Brabant een breed gedragen (onderwijs, bedrijfsleven, overheid) en zo effectief mogelijke aanpak en invulling gericht op loopbaanoriëntatie en -begeleiding opgezet worden, gebaseerd op de (toekomstige) vraag van het bedrijfsleven en onderwijskundige ontwikkelingen en randvoorwaarden?'

Om deze vraag te beantwoorden is in opdracht van AgriFood Capital Werkt! een 0-meting uitgevoerd naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding in de regio Noordoost-Brabant. In deze 0-meting werden good practices van huidige LOB-activiteiten en initiatieven en de toekomstige wensen en behoeften van de bij LOB betrokken actoren geïnventariseerd. Het doel van dit onderzoek was ten eerste om de huidige LOB-activiteiten en de effectiviteit daarvan in kaart te brengen. Daarnaast diende het onderzoek een gedragen, toekomstgerichte aanpak en invulling van LOB in de regio op te leveren. Tot slot diende het onderzoek een opdracht voor AgriFood Capital Werkt! op te leveren: waar en hoe ondersteuning geboden kan worden aan LOB in de regio.

1.10 Opbouw van het rapport

Dit onderzoeksrapport is als volgt opgebouwd. Dit hoofdstuk gaat in op de arbeidscontext van de regio Noordoost-Brabant en LOB. In het tweede hoofdstuk wordt de verantwoording van het onderzoek uitgelegd. In het derde hoofdstuk wordt de relatie gelegd tussen de onderzoeksresultaten over LOB in de regio. Ten slotte zijn de conclusies en aanbevelingen voor de regio in hoofdstuk 4 vastgelegd.

2 ONDERZOEKSMETHODE

2.1 Doelstelling

Deze 0-meting naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding in de regio Noordoost-Brabant had een tweeledige doelstelling. Ten eerste diende het onderzoek huidige LOB-activiteiten die scholen en bedrijven uitvoeren in kaart te brengen. Daarnaast diende het onderzoek ontwikkelpunten op te leveren voor een toekomstgerichte aanpak en invulling van LOB in de regio.

2.2 Doelgroep

Bij een loopbaangerichte leeromgeving zijn, naast de student en zijn of haar ouders en omgeving, de drie O's betrokken: onderwijsinstellingen, ondernemers en overheden. In de regio Noordoost-Brabant betrof de doelgroep ongeveer 20 primair onderwijs schoolbesturen, waaronder ruim 150 basisscholen vielen, 38 scholen voor voortgezet onderwijs, ongeveer 15 scholen voor voortgezet speciaal onderwijs, zeven instellingen voor praktijkonderwijs, vier instellingen voor middelbaar beroepsonderwijs en één instelling voor hoger onderwijs. Uit deze doelgroep werd een steekproef getrokken van ongeveer tien basisscholen of schoolbesturen voor primair onderwijs, twintig middelbare scholen, twee scholen voor voortgezet speciaal onderwijs, één school voor praktijkonderwijs, drie instellingen voor middelbaar beroepsonderwijs en één instelling voor hoger onderwijs. Tot de doelgroep voor dit onderzoek behoorden de sleutelfiguren rondom LOB: leerlingen, schoolleiders, decanen, mentoren, docenten, onderwijsbeleidsmakers, stageverantwoordelijken binnen bedrijven en gemeentelijke voortijdig schoolverlaten-coördinatoren.

2.3 Onderzoeksactiviteiten

Om deze doelstellingen te realiseren, is een zestal onderzoeksmethoden ingericht:

- deskresearch;
- digitale vragenlijsten;
- telefonische enquêtes;
- interviews,
- open space bijeenkomst;
- slotbijeenkomst 'Van droom naar daad'.

De deskresearch richtte zich op de vraag: 'Welk onderzoek is al gedaan naar loopbaan-oriëntatie en -begeleiding (in de regio) en wat is effectief gebleken?'. Deze vraag is beantwoord door middel van bestudering van enkele wetenschappelijke artikelen naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Daarnaast zijn enkele documenten, artikelen en krantenberichten bestudeerd met betrekking tot LOB in de regio. De resultaten van deze deskresearch zijn weergegeven in hoofdstuk 1.

Om zicht te krijgen op de activiteiten die scholen en bedrijven in de regio ondernemen in het kader van loopbaanoriëntatie en -begeleiding is een drietal digitale vragenlijsten gestuurd naar de sleutelfiguren rondom LOB: schoolleiders, decanen en VSV-coördinatoren. Deze vragenlijsten zijn verstuurd naar 38 scholen voor voortgezet onderwijs, zeven instellingen voor praktijkonderwijs en vier instellingen voor speciaal voortgezet onderwijs.

Daarnaast is een aantal leerlingen geïnterviewd over hun ervaringen met en opvattingen over deze activiteiten.

Om verbredende en verdiepende inzichten met betrekking tot LOB in de regio te verkrijgen, zijn telefonische enquêtes afgenomen. Deze enquêtes richtten zich op de activiteiten die scholen ondernemen, de inbedding van deze activiteiten in het onderwijsprogramma, de samenwerking met het bedrijfsleven en de samenwerking tussen de verschillende onderwijssectoren. Voor deze enquête zijn twaalf basisscholen, dertien scholen voor voortgezet onderwijs, vier scholen voor middelbaar beroepsonderwijs en één school voor hoger beroepsonderwijs benaderd.

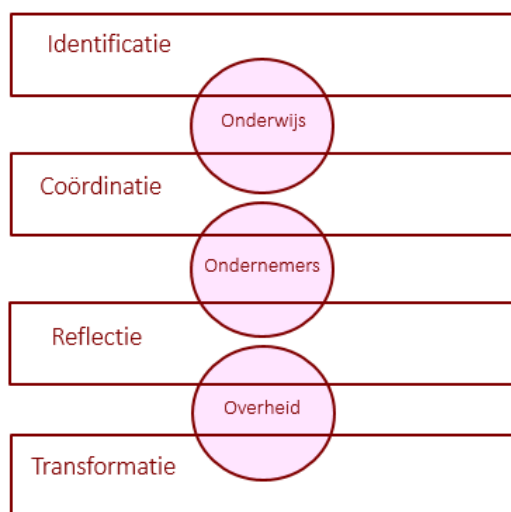
De open space bijeenkomst was gericht op het inventariseren van good practices, knelpunten en verbeterpunten in relatie tot wensen en behoeften van de regio met betrekking tot LOB. Bij deze bijeenkomst waren zeven betrokkenen aanwezig die tevens de digitale vragenlijst ingevuld hadden. Deze betrokkenen waren werkzaam in drie verschillende scholen, bij een gemeente als VSV-coördinator en als adviseur in het netwerk LOB in Den Bosch.

De laatste activiteit, de slotbijeenkomst 'Van droom naar daad', richtte zich op het formuleren van een gedragen advies en het opstellen van speerpunten voor de regio met betrekking tot LOB. Bij deze bijeenkomst waren vijftien betrokkenen aanwezig, van wie enkele ook de digitale vragenlijst ingevuld hadden en aanwezig waren geweest bij de open space bijeenkomst. De aanwezigen waren werkzaam in negen verschillende scholen, een onderwijsadviesbureau en een zelfstandig ondernemer

2.4 Verwerking van de gegevens

Uit de zes bovengenoemde onderzoeksmethoden kwamen vele onderzoeksgegevens naar voren. De resultaten van de deskresearch zijn kort beschreven in hoofdstuk 1 en in bijlage 1. De resultaten die naar voren kwamen uit de digitale vragenlijsten, de telefonische enquête en de bijeenkomsten zijn beschreven in hoofdstuk 3.

De gegevens zijn geanalyseerd aan de hand van het model van netwerkleren van Akkerman & Bakker (2011). Dit model richt zich op processen die op (institutionele) grenzen plaatsvinden en die zorgen dat de continuïteit in (inter)actie wordt geborgd, ook wel *boundary crossing* genoemd, zie Afbeelding 5. Een boundary crosser is daarbij iemand die aan twee afzonderlijke praktijken deelneemt en elementen van de ene praktijk in de andere brengt. Een voorbeeld is een docent die een deeltijdopleiding volgt, waarbij deze nieuwe kennis en praktijken uitprobeert of toepast in de eigen klas of deze kennis en praktijken deelt met collega's.

Afbeelding 5. Het model van boundary crossing

Akkerman en Bakker (2011) onderscheiden vier leermechanismen bij boundary crossing: identificatie, coördinatie, reflectie en transformatie.

Identificatie doet zich voor wanneer de verschillende partijen of betrokkenen zich afvragen: 'Wie zijn wij eigenlijk? Wat maakt ons anders?'. Hierbij gaat het om het vermogen waarmee partijen zich van elkaar onderscheiden of hoe een partij zich verhoudt met verschillende praktijken.

Bij afstemming op anderen komt men tot *coördinatie*. Hierbij richt men een proces in waarbij objecten of procedures ingezet worden om een effectieve samenwerking tussen praktijken mogelijk te maken.

Reflectie ontstaat wanneer men zichzelf verplaatst in anderen; ervaringen of standpunten van de ene partij worden in relatie gebracht met die van de andere partij. Een voorbeeld hiervan is een overleg tussen bedrijven en scholen om LOB-activiteiten te evalueren.

Tot slot komt men tot *transformatie* wanneer andere of nieuwe praktijken georganiseerd worden, bijvoorbeeld wanneer men besluit docentstages te organiseren om de inhoud van het onderwijs beter af te stemmen op de beroepspraktijk.

Gesteld kan worden dat het realiseren van een loopbaangerichte leeromgeving in de regio Noordoost-Brabant *boundary crossing* vereist. Om een effectieve loopbaangerichte leeromgeving te realiseren, zullen verschillende partijen samen moeten werken. Het gaat hierbij om overheden, onderwijsinstellingen en ondernemers, de drie O's, zie afbeelding 5.

De verschillende onderzoeksmethoden zijn aldus ingericht om een beroep te doen op de vier leermechanismen van Akkerman & Bakker (2011). Zo was de open space bijeenkomst gericht op identificatie en reflectie, doordat deze gericht was op good practices, knelpunten en verbeterpunten. De slotbijeenkomst was gericht op transformatie, doordat in deze bijeenkomst gefocust werd op het opstellen van speerpunten voor de regio met betrekking tot LOB.

3 ONDERZOEKSRESULTATEN

3.1 Identificatie

Identificatie doet zich voor wanneer de verschillende partijen of betrokkenen zich afvragen: 'Wie zijn wij eigenlijk? Wat maakt ons anders?'. Hierbij gaat het om het vermogen waarmee partijen zich van elkaar onderscheiden of hoe een partij zich verhoudt tot verschillende praktijken. In dit onderzoek kwamen verschillende resultaten op het gebied van identificatie naar voren.

3.1.1 Onderwijsinstellingen

Aan de hand van dit onderzoek kan gesteld worden dat scholen het als hun taak zien om de leerling te begeleiden bij het vormen van een arbeids- en beroepsidentiteit, de reflectie op hun vaardigheden en het vormen van een toekomstperspectief. Scholen herkennen zich in het leveren van een bijdrage aan het ontwikkelen van loopbaancompetenties voor een leven lang leren. Dit geldt met name voor het voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs. LOB wordt het meest ingezet op het vmbo. Vanuit het primair onderwijs kwam naar voren dat zij zich met name in groep 7 en 8 bezighouden met de oriëntatie van leerlingen op een geschikte vervolgopleiding. Enkele basisscholen gaven aan bewust bezig te zijn met talentontwikkeling in algemene zin, waarbij leerlingen hun sterke kanten en interesses achterhalen en ontwikkelen. Met betrekking tot de onderbouw van de middelbare school kwam naar voren dat leerlingen zich hierbij met name richten op het achterhalen van interesses en kwaliteiten, aan de hand waarvan de leerling een keuze maakt voor een bepaald profiel of vakkenpakket. In de bovenbouw van de middelbare school richt de leerling zich op de keuze voor een passende vervolgopleiding, wat gepaard gaat met een oriëntatie op vervolgoopleidingen en mogelijke beroepsperspectieven. In het middelbaar beroepsonderwijs ligt de focus op het ontwikkelen en versterken van een beroepsidentiteit.

Uit het onderzoek bleek dat de geïnterviewden zich realiseren dat een 'warme overdracht' van leerlingen tussen de onderwijssectoren een positieve bijdrage levert aan het versterken van LOB. Uit dit onderzoek kwam een aantal activiteiten naar voren die scholen ondernemen om LOB vorm te geven. Een aantal voorbeelden van activiteiten zijn uitgewerkt in bijlage 1 en in de omkaderde teksten in dit hoofdstuk.

Ook blijkt dat de activiteiten die scholen ondernemen in het kader van LOB met name gericht zijn op de ontwikkeling van de eerste twee loopbaancompetenties: kwaliteitenreflectie en motievenreflectie. Dit betekent dat activiteiten die scholen ondernemen in het kader van LOB onvoldoende gericht zijn op de ontwikkeling van de overige drie competenties. Alle scholen gaven aan gesprekken te voeren met leerlingen waarin de loopbaancompetenties, het toekomstperspectief van de leerling, de vervolgstappen van de leerling en/of de ontwikkeling van talent(en) van de leerling centraal staan. In deze gesprekken staat in veel gevallen de vraag van de leerling met betrekking tot zijn of haar loopbaan of de reflectie op betekenisvolle ervaringen centraal. Deze gesprekken vinden op sommige scholen één keer per jaar plaats, maar op de meeste scholen twee à drie keer per jaar. Op sommige scholen werden docenten geschoold in het voeren van deze gesprekken, waarbij de nadruk lag op het voeren van een vraaggestuurde, praktijkgerichte dialoog (zie ook hoofdstuk 1). Geïnterviewden gaven aan dat ondanks de scholing van docenten in het voeren van LOB-gesprekken, deze gesprekken sterk verschilden van kwaliteit. In andere scholen was het voeren van gesprekken met de leerlingen met betrekking tot zijn of haar loopbaan de verantwoordelijkheid van een of meerdere decanen.

Naast de gesprekken die met de leerling gevoerd worden, gaven enkele scholen aan een methode te gebruiken om LOB vorm te geven. Dit hield in veel gevallen in dat de leerling opdrachten uitvoerde om interesses, sterke kanten en mogelijkheden te achterhalen. Deze opdrachten werden veelal aangeboden tijdens de mentorlessen. Enkele scholen gaven aan een eigen LOB-programma opgesteld te hebben. Hierbij maakten zij gebruik van verschillende opdrachten die de leerlingen tijdens de mentorlessen, zowel individueel als klassikaal, of tijdens LOB-activiteiten uitvoerden. Voorbeelden hiervan zijn profielkeuzetesten of een kwaliteitenspel. Deze opdrachten werden op enkele scholen aan elkaar verbonden middels bijvoorbeeld een portfolio.

Bij de oriëntatie van leerlingen op een vervolgopleiding wordt vaak een studievoorlichtingsdag of -avond georganiseerd. Een groot deel van de bevroegde scholen gaf aan oud-leerlingen te betrekken bij de voorlichting van leerlingen op een vervolgopleiding. Bijvoorbeeld bij een studievoorlichtingsavond, waarbij leerlingen vragen kunnen stellen aan oud-leerlingen die een bepaalde opleiding volgen. Sommige scholen, vooral basisscholen, doen aan schoolbezoeken, waarbij de leerlingen uit groep 7 of 8 een kijkje kunnen nemen bij een middelbare school in de buurt. Tot slot wordt de leerling ook in de mogelijkheid gesteld open dagen van vervolgoopleidingen of middelbare scholen te bezoeken.

Bij de oriëntatie van leerlingen op beroepen en sectoren wordt gebruik gemaakt van bedrijfsbezoeken, excursies, projecten met bedrijven (met name in de technische sector) of projecten met andere onderwijsinstellingen. Sommige scholen gaven aan dat leerlingen zich oriënteren op beroepen en sectoren door beroepsbeoefenaars te interviewen of middels een oriëntatie- of beroepsweek. Ook de maatschappelijke stage in het voortgezet onderwijs behoort tot oriëntatie op beroepen en sectoren. Binnen de beroepsopleidingen (vmbo, mbo) wordt veel gebruik gemaakt van stages of beroepspraktijkvorming (BPV) waarin de leerling zich kan oriënteren op beroepen en aan de hand daarvan kennis kan opdoen over zijn of haar arbeids- en beroepsidentiteit. Van deze activiteiten zijn enkele voorbeelden uitgewerkt in de omkaderde teksten in dit hoofdstuk.

In de bevindingen kwam naar voren dat met name po- en vo-scholen ouders betrekken bij enkele activiteiten. Voorbeelden daarvan zijn gastcolleges van ouders, waarbij ouders een presentatie geven over hun beroep, ouder-kindgesprekken, waarbij ouders, kinderen en leerkrachten in gesprek gaan over de voortgang, wensen en behoeften van de leerling, en ouderavonden, waarbij ouders ingelicht worden over het keuzeproces waar de leerling in zit. Sommige scholen gebruiken de methode *Qompas* waarin opdrachten opgenomen zijn die de leerling met zijn of haar ouders moet uitvoeren. Op enkele scholen worden ouders ook betrokken middels een digitaal systeem, zodat zij zicht kunnen houden op de voortgang van hun kind (met name op cognitief niveau, niet per se LOB-gerelateerd). Sommige ouders worden vanuit school gestimuleerd om reflectiegesprekken te voeren met hun kind. Een enkele school gaf aan hiervoor ook oudertrainingen aan te bieden.

Uit de bijeenkomsten en de vragenlijsten kwam naar voren dat scholen moeite hebben met de inbedding van bovengenoemde activiteiten in het onderwijsprogramma. Zo bleek het voor scholen een grote uitdaging te zijn om een doorlopende leerlijn rondom LOB te creëren en activiteiten zichtbaar, herkenbaar en betekenisvol te maken voor de leerling. Ook uit de interviews met leerlingen kwam naar voren dat leerlingen de activiteiten niet herkennen als activiteiten die hen helpen om een beroep of studie te kiezen. Deze leerlingen gaven aan dat ze door middel van de activiteiten bekend werden met enkele beroepen, maar zich niet volledig geïnformeerd voelden over hun mogelijkheden. Leerlingen gaven aan meer inzicht te willen krijgen in hun sterktes, zwaktes en interesses en om uitgebreider begeleid te willen worden richting hun studiekeuze.

“Afgelopen jaren hebben we een mooi programma weten te realiseren, waarbij steeds aandacht voor LOB is. De hele lijn is in beeld. Leerlingen worden er steeds mee geconfronteerd en aangemoedigd te reflecteren en stappen te ondernemen. Is dat voor de leerling zichtbaar? Dat dit samenhangt? Onvoldoende. Als je het aan het eind van hun schoolcarrière navraagt, zeggen ze dat ze nooit iets aan LOB gedaan hebben.”

3.1.2 Ondernemers

Gesteld kan worden dat ondernemers een bijdrage moeten leveren aan de arbeids- en beroepsidentiteitsontwikkeling van leerlingen. Scholen zien het als hun taak om de leerling te begeleiden bij het vormen van een arbeids- en beroepsidentiteit. In dit onderzoek is het echter niet haalbaar gebleken om bedrijven te betrekken bij de twee bijeenkomsten. Daardoor blijft de onderzoeksvraag bestaan welke positie, rollen en taken ondernemers voor zichzelf weggelegd zien in dit proces.

3.1.3 Overheid

De overheid ziet het als haar taak om loopbaanoriëntatie en -begeleiding te ondersteunen om het keuzegedrag van leerlingen te optimaliseren en schooluitval terug te dringen. Regionale overheidsinstellingen bieden deze ondersteuning in de vorm van subsidiëring van initiatieven en activiteiten, maar ook in de vorm van het bevorderen van samenwerking tussen onderwijsinstellingen en ondernemers.

Volgens VSV-coördinatoren, gemeentelijke coördinatoren die aangesteld zijn om voortijdig schoolverlaters op te vangen, is LOB een taak van de scholen. De VSV-coördinator onderneemt actie wanneer een student tussen 18 en 23 jaar uitgevallen is. De taak van deze coördinator is dan om de student door te verwijzen naar instanties of trajecten die de student kunnen helpen alsnog een opleiding te starten of om aan de slag te gaan op de arbeidsmarkt.

Uit de vragenlijsten kwam naar voren dat VSV-coördinatoren het de taak van de scholen achten om samen te werken met het bedrijfsleven in het kader van LOB. Eén VSV-coördinator gaf aan dat in het regionale VSV-programma een actielijn opgenomen werd die middelen beschikbaar stelt om stage- en werkplekken te realiseren voor jongeren die van onderwijs naar arbeidsmarkt overgaan. Hierdoor is op het mbo de dialoog tussen bedrijven (BPV), student en docent ontstaan.

3.2 Coördinatie

Met coördinatie bedoelen we hier de afstemming die ontstaat in samenwerking met anderen. Een effectieve samenwerking tussen scholen blijkt uit de diverse activiteiten die in de regio Noordoost-Brabant worden uitgevoerd. Het sectorwerkstuk, een activiteit in samenwerking met VO-scholen in de regio 's-Hertogenbosch en ROC Koning Willem 1 College, kan als voorbeeld van een effectieve afstemming genoemd worden. Om LOB vorm te geven, werkten de scholen samen met ondernemers, bedrijven of andere onderwijsinstellingen.

3.2.1 Coördinatie tussen scholen onderling

Scholen hebben de taak om leerlingen te begeleiden bij het vinden van de juiste vervolgstap in hun onderwijs- en beroepskeuze. Scholen moeten met elkaar afstemmen om deze taak goed uit te kunnen voeren. Scholen geven aan dat betere afstemming van LOB-activiteiten in de doorlopende leerlijn aangepakt moet worden.

Een mooi voorbeeld van afstemming tussen scholen is de warme overdracht vanuit Kindcentrum De Troubadour naar het voortgezet onderwijs en ook Kindcentrum BS De Haren maakt het belang van samenwerking zichtbaar in hun aanpak ten behoeve van talentontwikkeling.

Sinds twee jaar presenteren leerlingen van KC De Troubadour zichzelf aan hun nieuwe mentor van het Rodenborch College. Dit is meteen het eerste onderdeel van LOB (Loopbaanoriëntatiebegeleiding) op hun nieuwe school. Tijdens de presentaties van vorig jaar is er een filmpje gemaakt.

Kindcentrum BS De Haren heeft een schoolbrede leerlijn uitgezet waarbij kinderen en ouders al heel vroeg worden betrokken bij beroepen en hun talenten. Als rode draad is gekozen voor techniek, omdat techniek tegenwoordig in alle beroepen zit. Gedurende het hele jaar komt dat in projecten of thema's terug.

- Bij kleuters is er bijvoorbeeld techniek en bouwen, maar er zijn ook programmeerlessen om in het bouwplan stapsgewijs te leren denken.
- In groep 3 is het thema 'Bouwen'.
- In groep 4: natuur en techniek, in combinatie met loopbaanoriëntatie samen met Helicon sector Groen.
- In groep 5: kunst en techniek waarbij aandacht is voor de beroepen van artiest, kunstenaar.
- In groep 6: zorg en techniek in alle verzorgende beroepen.
- In groep 7 en 8 zijn de bedrijfsbezoeken op allerlei gebieden. Dit wordt ondersteund vanuit JINK. Al drie jaar zoeken ouders de bedrijven uit. De kinderen bereiden zelf deze bezoeken voor, samen met de leerkracht. Eén van de leerlingen maakt een film over het bezoek aan het bedrijf. Kinderen presenteren en vertellen vervolgens aan de groep. Daarmee wordt ook aandacht gegeven aan de 21e -eeuwse vaardigheden.

De vraag die nu in ontwikkeling is hoe er met kinderen gesprekken gevoerd kunnen worden over LOB.

Voor meer informatie: <http://www.kcdeharen.nl>.

Als het gaat om de interne afstemming in het voortgezet onderwijs in relatie tot deze taak, dan geeft 94% van de scholen aan dat zij de afstemming tussen de onderbouw en de bovenbouw goed op orde hebben, zodat leerlingen op de juiste plek instromen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs.

Over de afstemming tussen de scholen onderling geeft de helft van de ondervraagde scholen aan dat zij tevreden zijn over deze afstemming. Wat hierbij opvalt is dat de toeleverende scholen minder tevreden zijn dan de ontvangende scholen. Respondenten gaven het volgende aan: "Afstemming met voorbereidend onderwijs verbetert een bewuste studiekeuze" en "Betere voorlichting aan aspirant studenten over studie en loopbaan is van belang, zodat studenten weten waar ze aan beginnen". Opmerkelijk hierbij is dat directies van scholen minder tevreden zijn over de kwaliteit van zowel de interne als de externe afstemming dan andere betrokkenen in de school.

Slechts 20% van de directies is tevreden over de samenwerking met de voorafgaande scholen.

Sectorwerkstuk in regio 's-Hertogenbosch in het kader van LOB**Doel**

- Betere keuze door de leerling mogelijk maken
- Minder uitval- en switchgedrag in mbo
- Betere toeleiding naar de arbeidsmarkt

Activiteit

In het kader van doorlopende leerlijnen werken eindexamenkandidaten van negen verschillende vmbo-scholen gedurende zeven weken op het Koning Willem I College aan het verplichte sectorwerkstuk. Zij moeten daarin laten zien dat ze iets weten over de sector die ze gekozen hebben: Economie, Techniek, Zorg en Welzijn of Groen. Koning Willem I College voert het sectorwerkstuk uit. Leerlingen kiezen een sectorwerkstuk bij de opleiding waar ze interesse in hebben om in door te leren. Ze kunnen daarvoor ook enkele opleidingen van Helicon Opleidingen en een opleiding van ROC de Leijgraaf kiezen. De studenten komen zeven middagen op het Koning Willem I College om opdrachten of een project dat typisch is voor de sector uit te voeren. Als afsluiting maken de studenten een presentatie waarin ze laten zien wat ze geleerd hebben en wat ze vinden van de opleiding op hun eigen school. De scholen nomineren daarna hun beste presentaties voor 'The Competition', de grote afsluiting van het geheel. Elk winnend schoolteam wordt 'geadopteerd', gecoacht en in de presentatie bijgestaan door een gerenommeerd bedrijf. Dit bedrijf wordt 'de sponsor' van die leerlingen.

Voor meer informatie: <http://www.regioinbedrijf.nl/projecten/afstemming-studiekeuze-en-praktijk-door-sectorwerkstuk.5258/>

3.2.2 Coördinatie tussen scholen en bedrijven

- 83% van de bevroegde scholen doet aan bedrijfsbezoeken.
- 39% van de scholen ontwikkelt lessen in samenspraak met beroepsbeoefenaren.
- 33% van de docenten besteedt volgens LOB/stagecoördinatoren structurele aandacht aan de toepassingsmogelijkheden van de les binnen beroepen.
- 33% van de scholen nodigt stage verlenende bedrijven uit om ervaringen te delen.

In het mbo is de afstemming tussen bedrijven van groot belang in het kader van BPV en/of stages. In het mbo worden leerlingen immers opgeleid tot beginnende beroepsbeoefenaren die ervaring moeten hebben opgedaan in het toekomstige beroepenveld. Derhalve is de samenwerking tussen het bedrijfsleven, instellingen en onderwijs in deze sector dan ook veel structureler van aard dan in het po en vo het geval is. Uit deze 0-meting blijkt dat men over het algemeen tevreden is over deze afstemming en de evaluatie van de samenwerking. Tegelijkertijd blijkt dat er met de opbrengst van de evaluaties te weinig wordt gedaan ter verbetering van deze afstemming.

Over het algemeen zijn scholen redelijk tevreden over de afstemming die plaatsvindt met het bedrijfsleven. Daarbij wordt ook aangegeven dat deze afstemming en samenwerking intensiever en structureler plaats zou moeten vinden. LOB-activiteiten sluiten nog te weinig aan bij de wensen en behoeften van de arbeidsmarkt in het algemeen. In de samenwerking die Gymnasium Beekvliet heeft met Royal Haskoning blijkt het belang om vanuit wensen en behoeften van de arbeidsmarkt, leerlingen kennis te laten maken met deze boeiende wereld.

Samenwerking Gymnasium Beekvliet en Royal Haskoning

Gymnasium Beekvliet werkt samen met Royal Haskoning om leerlingen kennis te laten maken met het brede perspectief van de arbeidsmarkt in relatie tot studiekeuze.

Doel

Leerlingen duidelijk maken wat je met diverse schoolvakken kunt doen in de praktijk.

Activiteit

Gymnasium Beekvliet onderhoudt al enkele jaren contacten met het groot en gerenommeerd ingenieurs- en adviesbureau Royal Haskoning. Dit bureau heeft veel vestigingen in binnen- en buitenland, onder andere in Den Bosch. Beekvliet werkt samen met Royal Haskoning in het kader van beroeps- en studiekeuzevoorlichting om aan leerlingen duidelijk te maken wat je met diverse vakken kunt doen in de praktijk. Ook voor het profielwerkstuk is Royal Haskoning bereid om leerlingen te begeleiden.

Royal Haskoning houdt zich bezig met heel grote projecten: het meest tot de verbeelding spreekt het opgespoten 'palm'-eiland in Dubai, maar ook de A2, stadsuitbreidingen zoals de Groote Wielen in Rosmalen, overstromingsgebieden van de Dommel en de Beerze etc behoren tot hun werkzaamheden. Bij zo'n groot bedrijf werken mensen met verschillende achtergronden: heel veel technici natuurlijk, maar ook geografen, geschiedkundigen, juristen, economen, biologen, grafisch ontwerpers, taalkundigen, wiskundigen etc. Al deze mensen moeten bij het ontwerpen en adviseren samenwerken om te komen tot een goede prestatie.

Voordelen voor de leerlingen

- Echte problemen uit de praktijk
- Vakoverstijgende onderwerpen
- Kennismaken met een fascinerend bedrijf en met de mensen die daar werken
- Kennismaken met de manier waarop mensen met heel verschillende achtergronden in een bedrijf samenwerken

Voor meer informatie: <http://beekvliet.mwp.nl/Leerlingen/Decaan.aspx>

Over het algemeen vinden scholen dat er 'met bedrijven veel meer te doen is'.

"Het bedrijfsleven moet een grote inspanning leveren om de jonge leerlingen (vmbo: 14-16 jaar) te begeleiden. Dat is niet altijd gemakkelijk." Wat afstemming lastig maakt voor het bedrijfsleven en de instellingen is het feit dat zij door veel verschillende scholen benaderd worden die allemaal hun specifieke wensen, eisen, BPV-boeken, contracten enzovoorts hebben.

3.3 Reflectie

Reflectie ontstaat wanneer men zichzelf verplaatst in anderen; ervaringen of standpunten van de ene partij worden in relatie gebracht met die van de andere partij. Een voorbeeld hiervan is een overleg tussen bedrijven en scholen om LOB-activiteiten te evalueren en verbeteren.

Met betrekking tot reflectie kwam naar voren dat de drie O's bereid zijn zich te verplaatsen in elkaars verantwoordelijkheden, maar hier vanuit hun eigen perspectief inkleuring aan geven. Het primaire proces van onderwijsinstellingen, ondernemers en in mindere mate overheden verschilt namelijk sterk van elkaar, waardoor onderlinge afstemming vaak lastig gebleken is. Zo kwam naar voren dat de onderwijsinstellingen niet allemaal even goed op de hoogte waren van de arbeidsmarktperspectieven voor hun leerlingen en studenten. Voor het middelbaar beroepsonderwijs zijn enkele instanties ingericht om deze kennis te verspreiden, zoals het SBB-overleg, mbo-voorlichtingen en het regionaal decanenoverleg.

Trots en tevreden is men over de activiteiten die de scholen organiseren en de contextrijke situaties waarin leerlingen ervaringen op kunnen doen, zoals stages of excursies. Scholen zetten grote projecten op in het kader van LOB of projecten waar LOB in geïntegreerd is. Daarbij geven sommige scholen aan trots te zijn op de doorlopende leerlijn zij met betrekking tot LOB gecreëerd hebben. Verder benoemen de Bossche scholen heel tevreden te zijn over de samenwerking tussen de vo-scholen, de mbo-instellingen en de gemeente Den Bosch in het Bossche LOB-netwerk. Naar voren kwam dat dit netwerk LOB een enorme stimulans geeft en dat de betrokken scholen de onderlinge uitwisseling van activiteiten en good practices erg waardevol vinden.

Koning Willem I College

“LOB is verankerd in de centrale aansturing. Het programma is centraal ontworpen en wordt op alle opleidingen gelijk uitgevoerd. Iedereen werkt met hetzelfde lesprogramma, waardoor we een eenduidig aanbod bieden. Het Bureau Bedrijven en Relaties zorgt daarbij voor de contacten met bedrijven.”

Sint Lukas

“Bij Sint Lukas is een werkgroep ingericht die met de inhoud, implementatie en verankering van LOB in de school aan de slag gaat. Dat werkt als een trein, omdat de werkgroep bestaat uit mensen uit diverse teams en wordt ondersteund door HRM. Daardoor hebben we organisatie breed LOB-ambassadeurs.”

ROC de Leijgraaf

“LOB staat bij ons echt op de agenda. Het College van Bestuur maakt tijd vrij voor alle onderwijsteams om met LOB aan de slag te gaan. Het hoort bij ons echt thuis in het primair proces.”

Mytyschool Gabriël (vso)

“Tot voor kort gaf elke leraar in het vso zelf vorm aan LOB. Dat was een ratjetoe, waarbij ieder zelf het wiel uitvond. Nu hebben we centraal instrumenten verzameld en daar een lijn in aangebracht. Daar ben ik trots op.”

Hoewel scholen aangeven trots te zijn op de activiteiten die zij ondernemen in het kader van LOB, wordt ook aangegeven dat de relatie met het bedrijfsleven daarbij te algemeen blijft. De projecten die opgezet worden in samenwerking met het bedrijfsleven zijn niet per se structureel van aard, maar afhankelijk van individuele sleutelfiguren. Dit betekent vaak dat wanneer deze personen van baan of functie wisselen, het project beëindigd wordt. Ook de relatie met andere scholen bleek achter te blijven, waardoor het moeilijk was een doorlopende leerlijn te creëren.

In dit onderzoek kwam naar voren dat LOB op elke school op eigen wijze vorm krijgt, maar dat er nog weinig verbinding gemaakt wordt met vervolgopleidingen om deze lijn over de ‘knips’ in de onderwijsloopbaan van de leerling heen te verwezenlijken. Daarnaast gaf men aan dat men (nog) ontevreden is over de bekwaamheid van (vak)docenten in het voeren van reflectieve, loopbaangerichte gesprekken. Volgens veel geïnterviewden kregen LOB-activiteiten namelijk pas echt betekenis voor de leerling wanneer hij of zij daar een reflectief, loopbaangericht gesprek over voert. Tot slot bleek het betrekken van ouders bij LOB een punt te zijn waar enkele scholen (nog) niet tevreden over zijn. Zij gaven aan dat het moeilijk is ouders te motiveren om actief te participeren in activiteiten.

“Leerlingen zitten nog te veel achter de computer, waarbij het meer gaat om het afvinken van opdrachten dan het oriënteren op wie je bent en wat je kan. Het voeren van reflectie-gesprekken is dan zinvoller, mits ze van goede kwaliteit zijn. Daarom vind ik het belangrijk dat mentoren daarin geprofessionaliseerd worden. Want nu besteden we eigenlijk overal wel aandacht aan, maar wordt weinig geïntegreerd in het curriculum en de doorlopende leerlijn en is niets kwalitatief écht heel goed. LOB blijft iets ‘erbij’.”

3.4 Transformatie

Tot slot komt men tot transformatie wanneer andere of nieuwe praktijken georganiseerd worden, bijvoorbeeld wanneer men besluit docentstages te organiseren om de inhoud van het onderwijs beter af te stemmen op de beroepspraktijk. De grootste uitdaging voor de regio Noordost-Brabant om tot transformatie te komen is het stimuleren van een gedeelde verantwoordelijkheid bij de drie O's. Dit onderzoek geeft een aantal transformatie-mogelijkheden. In dit onderzoek zijn namelijk enkele suggesties voor andere of nieuwe praktijken naar voren gekomen. Het resultaat van dit onderzoek dat door Agrifood Capital Werkt! is uitgezet kan een bijdrage leveren aan transformatie. Helaas zijn we in gebreke gebleven om ondernemers te betrekken, waardoor resultaten vanuit hun perspectief niet zichtbaar zijn gemaakt.

De betrokken decanen, directeuren en docenten gaven aan een aantal zaken binnen de scholen rondom LOB uit te willen bouwen. Scholen zetten graag in op het organiseren van meer gastlessen en excursies. Ook geven ze aan dat ze in de onderbouw een programma zouden willen aanbieden dat leerlingen beter voorbereidt op de te maken keuze voor de bovenbouw. Aangegeven werd dat beter ingespeeld kan worden op uitwisseling tussen leerlingen onderling en het stimuleren van de inzet van ouders rondom LOB. Daarnaast werd aangegeven dat monitoring plaats kan vinden op de gesprekken die mentoren met leerlingen en hun ouders voeren om de kwaliteit van die gesprekken en de betekenis die leerlingen daaraan geven in relatie tot hun ontwikkeling te verbeteren. Tot slot kwam naar voren dat ouders, zeker ouders van allochtone leerlingen, te weinig zicht hebben op de beroepspraktijk van de toekomst, waardoor de wens naar voren kwam om ouders meer te betrekken bij de consequenties van de veranderende arbeidsmarkt voor het toekomstperspectief van hun kinderen.

Er kwamen ook enkele verbeterpunten met betrekking tot de implementatie van LOB in de school naar voren. Zo werd genoemd dat docenten en andere medewerkers nog vaak overtuigd moesten worden van het belang van LOB. Men was van mening dat een goede implementatie en uitvoering van LOB een integrale aanpak vereist, waar ook vakdocenten een grote rol in hebben. Om een doorlopende leerlijn te creëren, dient LOB geïntegreerd te worden in de vaklessen. Projectmatig en gedifferentieerd werken gaat meer maatwerk opleveren dan tot nu toe het geval is. De eerste stap die daarvoor gezet moet worden, is bewustwording bij docenten vergroten in het belang van LOB zodat de traditionele rol van de decaan als eerstelijns verantwoordelijke voor het keuzeproses van de leerling om de juiste vervolgstap richting studie- en beroep te zetten, gedragen gaat worden door het gehele docententeam. Dan zal de decaan van een eerstelijns functie een faciliterende rol krijgen ter bevordering en ondersteuning hiervan en er meer samenhang ontstaan in vorm en inhoud van LOB. De samenwerking van de decanen, directies, mentoren en vakdocenten in deze is daarbij van essentieel belang. Daarnaast kwam naar voren dat decanen extra gefaciliteerd willen worden om LOB-activiteiten te kunnen organiseren.

Met betrekking tot de samenwerking in de regio kwam naar voren dat er een grote wens is om zowel de LOB-activiteiten als de onderwijsinhoud beter af te stemmen met het bedrijfsleven en andere onderwijssectoren om de overgang voor leerlingen en studenten zo soepel mogelijk te maken. Voor vmbo-t-, havo- en vwo-leerlingen is het van belang dat er stage gelopen kan worden in praktijksituaties. Dit is nu eerder incidenteel dan structureel ingebed in het onderwijsprogramma. De leerlingen moeten in de gelegenheid gesteld worden om praktijkervaringen op te kunnen doen om meer gevoel te krijgen bij wat de praktijk van het werk, de beroepsrichting, inhoudt. Om dit te bewerkstelligen is een gedegen, structurele cyclus van identificatie, coördinatie, reflectie en transformatie tussen de drie O's vereist.

“Hoe borg je de opbrengst van de uitgevoerde activiteiten in een persoonlijk document dat overdraagbaar is voor zowel onderwijs als in het bedrijfsleven”?

Schooluitspraak in transformatiefase:

“Onderwijs wordt in continue samenwerking met het beroepenveld vormgegeven. In reflectie met de studenten is continu aan de orde wat zijn talenten zijn, wat zijn belangstelling is en hoe de talenten het best ontwikkeld en ingezet kunnen worden om de kans te vergroten daarmee succesvol aan de slag te kunnen in het beroepenveld.”

4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

4.1 Conclusies

De regio Noordoost-Brabant heeft een arbeidsmarktprogramma opgesteld voor de periode 2016-2020. De arbeidsmarktregio van Noordoost-Brabant heeft de naam AgriFood Capital Werkt! gekregen. Binnen het thema 'Talent en loopbaan' is het project Loopbaanoriëntatie en -begeleiding opgenomen. Met dit project beoogt de regio in te zetten op het verbinden van talent en loopbaan in het voortgezet onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs en het hoger beroepsonderwijs. De resultaten die met dit project voor ogen zijn, is het versterken van de regionale infrastructuur voor LOB. Bij AgriFood Capital Werkt! ontstond de vraag: 'Hoe kan in Noordoost-Brabant een breed gedragen (onderwijs, bedrijfsleven, overheid) en zo effectief mogelijke aanpak en invulling gericht op loopbaanoriëntatie en -begeleiding opgezet worden, gebaseerd op de (toekomstige) vraag van het bedrijfsleven en onderwijskundige ontwikkelingen en randvoorwaarden?'

Om deze vraag te beantwoorden is in opdracht van AgriFood Capital Werkt! een 0-meting uitgevoerd naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding in de regio Noordoost-Brabant. In deze 0-meting werden good practices van huidige LOB-activiteiten en initiatieven en de toekomstige wensen en behoeften van de bij LOB betrokken actoren geïnventariseerd. Het doel van dit onderzoek was ten eerste om de huidige LOB-activiteiten in kaart te brengen. Daarnaast diende het onderzoek een gedragen, toekomstgerichte aanpak en invulling van LOB in de regio op te leveren. Tot slot diende het onderzoek een opdracht voor AgriFood Capital Werkt! op te leveren: waar en hoe ondersteuning geboden kan worden aan LOB in de regio.

Uit het onderzoek kunnen enkele conclusies worden getrokken die richtinggevend zijn voor een aantal aanbevelingen.

1 Ten eerste laten de resultaten van dit onderzoek zien dat alle scholen de ontwikkeling van LOB als een belangrijk agendapunt zien. Knelpunten daarbij zijn tijdsdruk en andere prioriteiten. De unieke wijze waarop de scholen invulling geven aan LOB wordt zichtbaar in de grote verschillen die zijn geconstateerd in de vormgeving van LOB. Waar de ene school een geïntegreerde doorlopende LOB-leerlijn heeft ontwikkeld, koppelt de andere school LOB vooral aan cognitieve ontwikkeling en een passende keuze voor vervolgopleiding of beroep. Ook zijn er scholen die niet structureel werken aan ontwikkeling van loopbaancompetenties en oriëntatie op de toekomst en waar activiteiten niet ingebed worden in het onderwijsprogramma, maar meer als los zand aan elkaar hangen. Gesteld kan worden dat een geïntegreerde doorlopende leerlijn met betrekking tot LOB eerder uitzondering dan regel is.

2 Daarnaast kwam naar voren dat veel scholen LOB opgepakt hebben en uitvoeren, maar dat LOB nog verankerd moet worden in de school in activiteiten en projecten en in vaklessen. Vanuit de scholen bestaat de wens om LOB integraal aan te pakken: een aanpak waarbij de hele school betrokken is, waarbij LOB geïntegreerd is in zo veel mogelijk lessen, gesprekken, projecten en integrale beroepssituaties en waarbij LOB opgepakt wordt in samenwerking met het bedrijfsleven. De individuele begeleiding van leerlingen door mentoren, decanen, vakdocenten en BPV- of stagebegeleiders is daarbij van cruciaal belang. Er is ook veel winst te behalen bij het betrekken van de ouders, zowel bij het begeleiden van hun zoon/dochter of bij het inzetten van hun netwerk bij LOB-activiteiten.

3 De derde conclusie die getrokken kan worden aan de hand van dit onderzoek is dat veel activiteiten die scholen ondernemen in het kader van LOB voor de leerling niet herkenbaar zijn.

Zij brengen deze activiteiten niet in verbinding met de ontwikkeling van hun loopbaan-competenties of met hun loopbaanoriëntatie. Volgens veel geïnterviewden kregen LOB-activiteiten namelijk pas echt betekenis voor de leerling wanneer hij of zij daar een reflectief, loopbaangericht gesprek over voert. Om LOB uit te bouwen gaf men aan dat professionalisering van docenten in het voeren van loopbaangerichte gesprekken met leerlingen vereist is. Dit zou een bijdrage kunnen leveren aan de mate waarin leerlingen eigenaarschap ervaren over hun loopbaan.

4 Met betrekking tot de samenwerking in de regio wordt geconcludeerd dat er een grote wens is om zowel de LOB-activiteiten als de onderwijsinhoud beter af te stemmen met andere onderwijssectoren en instellingen om de overgang voor leerlingen en studenten zo soepel mogelijk te maken. Er zijn reeds structurele samenwerkingen ontstaan tussen scholen, bijvoorbeeld decanenkringen en het LOB-netwerk in 's-Hertogenbosch en Boxtel. Naar voren kwam dat uit deze samenwerkingen een grote stimulans uitgaat voor LOB binnen de scholen.

5 Tot slot bleek de relatie tussen onderwijs en bedrijfsleven niet vanzelfsprekend te zijn. Aangegeven werd dat de afstemming en samenwerking tussen beide intensiever en structureler plaats zou moeten vinden. Daarnaast bleken LOB-activiteiten nog weinig aan te sluiten bij de wensen en behoeften van de arbeidsmarkt in het algemeen. Een mogelijke verklaring hiervoor is het feit dat het primaire proces van het onderwijsveld een compleet andere dynamiek heeft dan de primaire processen van 'het' bedrijfsleven en 'de' instellingen.

4.2 Aanbevelingen

De aanbevelingen komen voort uit de conclusies in het rapport en uit de bijeenkomst 'Tussen droom en daad'. Daarin hebben scholen aangegeven waar men trots op is als het gaat om de samenwerking voor LOB in de regio en wat beter kan.

1 Agrifood Capital Werkt! mag meer bekend worden gemaakt bij veel (school)organisaties en ouders als dé arbeidsmarktregio van Noordoost-Brabant die een stimulerende rol vervult bij LOB. Er is meer bekendheid nodig over de opdracht waar zij voor staat en welke rol zij kan en wil vervullen. Het aanreiken van activiteiten als bijvoorbeeld Techxperience, waarop scholen kunnen aanhaken, geeft een gevoel van verbondenheid naar de regio. Vanuit deze concrete activiteiten willen scholen kennis delen, omdat het dan doelgericht gebeurt.

2 Van belang is het om vanuit een overkoepelende visie op LOB te werken in de regio. Deze visie zou gedragen moeten worden door de 3 O's. Schoolintern zal deze visie gefaciliteerd moeten worden naar decanen, docenten en ouders. Inhoudelijk zijn alle scholen bezig met het gedachtegoed van prof. dr. M. Kuijpers. Dit gedachtegoed kan de inhoudelijke basis leggen voor de regio, omdat veel scholen hier mee bekend zijn. Activiteiten en aanbod van partijen moeten hierop geënt zijn.

3 De regio kan een grote rol vervullen bij het bijeenbrengen van onderwijsinstellingen en sectoren. Dit bijeenbrengen kan meerdere doelen dienen:

- uitwisselen van initiatieven en activiteiten;
- afstemmen van de onderwijsinhoud;
- samen oppakken van initiatieven in de richting van het bedrijfsleven.

Begin daarbij met het oppakken van kleine experimenten in de omgeving van de scholen in plaats van grote projecten die de hele regio beslaan. De inzet van Agrifood Capital Werkt! dient verder te gaan dan het creëren van producten. Deze producten kunnen waardevol zijn, mits ze gecombineerd worden met een proactieve rol naar de drie O's en het leggen van betekenisvolle verbindingen tussen deze.

4 De regio kan een rol spelen bij de afstemming tussen de drie O's op basis van de arbeidsbehoeften in de regio. Om de samenwerking tussen de drie O's te bevorderen, is het vereist dat deze partijen zich in elkaar verplaatsen. De reis van LOB kan enkel georganiseerd worden in samenwerking met anderen en daarvoor moet men zichzelf naar buiten keren. Kennisdeling over arbeidsperspectieven tussen de drie O's kan leiden tot betere keuzes, minder uitval en een betere aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt. Om een voorbeeld te noemen: als het bedrijfsleven vraagt om de competentie 'samenwerken' en 'innovatief werken' kunnen scholen het onderwijs zo inrichten dat leerlingen deze competenties ontwikkelen. Ook jobcarving zou een resultaat kunnen zijn van deze samenwerking, waarbij school en bedrijfsleven samen nadenken hoe ze nieuwe arbeidsperspectieven kunnen ontwikkelen voor laaggeschoolden. Tot slot zou een resultaat van de samenwerking kunnen zijn dat leerlingen één keer per jaar een bezoek brengen aan het bedrijfsleven .

5 Tot slot kwam de wens naar voren om een centraal aanspreekpunt te hebben bij AgriFood Capital Werkt! als het gaat om LOB. Dit aanspreekpunt zou een loketfunctie op zich kunnen nemen, die de volgende activiteiten op zich zou kunnen nemen:

- zoeken naar financieringsmogelijkheden, zeker in de initiatiefase van LOB-activiteiten en projecten;
- zicht geven in platforms, netwerken en overlegstructuren;
- een platform bieden voor draaiboeken van projecten die in de regio georganiseerd worden;
- scholen in contact brengen met bedrijven en vice versa;
- vraag & adviesbaak met betrekking tot LOB.

5 LITERATUUR

Akkerman, S.F., & Bakker, A. (2011). Boundary crossing and boundary objects. *Review of educational research*, 81(2), 132-169.

Arbeidsmarktmonitor Noord-Brabant 2014. Factsheetrapportage Noordoost-Brabant, februari 2015. Verkregen via: <http://www.etil.nl/wp-content/uploads/2015/05/Arbeidsmarktmonitor-Noord-Brabant-2014-Midden-Brabant.pdf>.

JOB-Norm 2003. Onderzoeksresultaten ODIN 2. Amsterdam: JongerenOrganisatie Beroepsonderwijs.

Voor soortgelijke resultaten zie ook Heijnen, M., Mateman, S. & Odé, A. (2003). *Duale trajecten in de praktijk: successen en knelpunten*. Amsterdam: Regioplan.

Kuijpers, M.A.C.T. (2012). *Architectuur van leren voor de loopbaan: richting en ruimte*. Oratie, Heerlen: Open Universiteit.

Meijers, F., Kuijpers, M., & Bakker, J. (2006). *Over leerloopbanen en loopbaanleren. Loopbaancompetenties in het (v)mbo*.

Meijers, F., & Wardekker, W. (2001). Ontwikkelen van een arbeidsidentiteit. In J. Kessels & R. Poell (red.), *Human Resource Development. Organiseren van het leren*. pp.301-319. Alphen aan den Rijn: Samsom.

Ministerie van OCW (2010). Zie www.aanvalopschooluitval.nl.

Ministerie van OCW (3 maart 2015). <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/kamerstukken/2015/03/03/kamerbrief-over-de-stand-van-zaken-van-het-aantal-voortijdig-schoolverlaters>.

Tilburg University (2015). <https://www.tilburguniversity.edu/nl/onderzoek/instituten-en-researchgroepen/reflect/over/startersbeurs/>.

6 BIJLAGEN

De volgende bijlagen zijn opgenomen:

- 1 AgriFood Capital Werkt! Activiteiten in de regio
- 2 Subsidies

6.1 Bijlage 1 – AgriFood Capital Werkt! Activiteiten in de regio

Uit de deskresearch, waarbij via internet en het netwerk van KPC Groep zo veel mogelijk voorbeelden van LOB-activiteiten en initiatieven uit de regio geïnventariseerd zijn, kwam een aantal praktijkvoorbeelden naar voren.

6.1.1 Binnen de regio

Technologieroute – Toptechniek in Bedrijf, Koning Willem I College, ROC de Leijgraaf, Udens College, De Overlaat en Het Hooghuis

Doel: duurzame samenwerking in de regio door het binnen Toptechniek verder ontwikkelen en implementeren van doorlopende technische leerlijnen gericht op doelmatige afstemming en het verhogen van het aantal leerlingen in het technisch onderwijs op basis van de resultaten van het programma Toptechniek in Bedrijf. Daarmee wil de regio bereiken dat er voldoende goedgeschoolde technische vakkrachten zijn in het bedrijfsleven.

Middelen: creëer mogelijkheden om leerlingen bewuster te laten kiezen voor een opleiding techniek, zorg voor een goede inhoudsafstemming met aandacht voor mbo-competenties, kennis en vakvaardigheden en zorg voor betere afstemming vmbo-mbo-bedrijfsleven.

Een warme overdracht met behulp van een loopbaandossier (portfolio) waarin proeve van excellentie wordt vastgelegd. De projectopdrachten zijn regionaal afgestemd en valide voor de mbo's.

Grow Campus – HAS Hogeschool, Avans Hogeschool, ROC de Leijgraaf, ROC Koning Willem I College en Helicon Opleidingen

Studenten bij Avans Hogeschool, HAS Hogeschool, Koning Willem I College, ROC de Leijgraaf of MBO Helicon zijn automatisch aangesloten bij het netwerk van de Grow Campus en kunnen deelnemen aan projecten. Het belangrijkste kenmerk van deze projecten is dat ze multidisciplinair zijn. Dat betekent dat studenten en docenten van verschillende opleidingen én van verschillende scholen aan het project werken. De projecten zijn heel divers en de doelgroep daarmee ook. Er wordt gewerkt in een multidisciplinair team aan een oplossing voor een vraagstuk van een bedrijf. Ieder brengt zijn eigen (vak)kennis in en bouwt een netwerk op.

Instroomproject 'Werken in het groen' – AgriFood Capital Werkt! voor jongeren zonder startkwalificatie

Jongeren kregen de mogelijkheid om van de sector te proeven door goede voorlichting en stages in de boomteelt en glastuinbouw. Heeft geleid tot de plaatsing van 19 jongeren op een mbo-opleiding of in een baan.

Dutch Agri Food Week – AFC 12 t/m 25 oktober 2016

Allerlei activiteiten voor po, vo en mbo die leerlingen met beroepen en werkzaamheden met betrekking tot agri en food in contact brengen.

Stagebureau Land van Cuijk en Noord-Limburg

In de Noordelijke Maasvallei (Cuijk, Boxmeer en Gennep-Bergen) hebben diverse partijen, waaronder Industriële Kring Land van Cuijk en Noord-Limburg, de gemeente Boxmeer en Platform Noordelijke Maasvallei, de handen ineen geslagen voor het opzetten van een Stagebureau. Het Stagebureau brengt vraag en aanbod van stageplaatsen van mbo- tot wo-niveau in de regio bij elkaar. Het stagebureau is opgericht om jongeren in het Land van Cuijk en Noord-Limburg toekomstperspectief te bieden. Ondernemers hebben hun handen ineen geslagen en bundelen middels dit platform vraag en aanbod van stages in de hele regio. Daarnaast kunnen zowel ondernemers als studenten bij coördinator Reinoud Dik terecht voor informatie en advies aangaande stageplaatsen.

Andere activiteiten van het stagebureau zijn:

- werven stageplekken in het bedrijfsleven op divers niveau en in de verschillende sectoren;
- werven stagiair(e)s in diverse opleidingsvormen binnen, maar ook buiten de regio;
- onderhouden van de online communicatiekanalen;
- public relations;
- actuele informatievoorziening voor alle partijen;
- organiseren van rondleidingen, werkbezoeken en bijeenkomsten voor scholieren en studenten;
- geven van gastcolleges op opleidingen over de stagemogelijkheden in het Land van Cuijk en Noord-Limburg;
- informatie en uitleg geven aan bedrijven; denk aan het maken van een stageprofiel, stageopdrachten en stageovereenkomsten.

Startersbeurs

Voor werkgevers en jongeren van de regio Noordoost-Brabant heeft Noordoost-Brabant Werkt! 150 startersbeurzen beschikbaar gesteld. Dit is een regeling voor jongeren van 18 tot 27 jaar die geen baan kunnen vinden. Om hiervoor in aanmerking te kunnen komen, moeten jongeren zelf werkgevers benaderen en daarbij de mogelijkheid introduceren om hem of haar aan te nemen via Startersbeurs.

Voor gediplomeerde jongeren zonder werkervaring is het moeilijk om een baan te vinden. Aan de andere kant maakt de huidige economische situatie het voor leerbedrijven moeilijk om gemotiveerde jongere medewerkers binnen te halen. Voor deze jongeren en leerbedrijven biedt de Startersbeurs een oplossing.

Met de Startersbeurs kunnen afgestudeerde jongeren op de arbeidsmarkt gedurende zes maanden, 32 uur per week, werkervaring opdoen in het bedrijfsleven en zodoende hun kansen op de arbeidsmarkt vergroten en verbeteren. In deze periode ontwikkelen zij competenties en vaardigheden die belangrijk zijn op de arbeidsmarkt én die aansluiten bij het opleidingsniveau. De kosten voor het leerbedrijf zijn minimaal: het leerbedrijf betaalt de starter een vergoeding van € 500,- netto per maand. Let op: er vindt geen subsidie vanuit de gemeente plaats, dus het leerbedrijf betaalt de volledige vergoeding van de starter!

Voor de dienstverlening van het servicebureau Starterbeurs Nederland betaalt het leerbedrijf bij de start van het traject éénmalig € 550,- (excl. btw).

Ondertussen hebben al duizenden jongeren hun kansen op de arbeidsmarkt vergroot en verbeterd met de Starterbeurs. Een recent onderzoek van Tilburg University (2015) toont aan dat 61% van de jongeren uiteindelijk een contract aangeboden krijgt na afronding of tijdens hun Startersbeurs.

Stichting Duo Elektro Oss (Duo Leerbanen)

Veertien elektrotechnische bedrijven, verenigd in Duo Elektro Regio Oss, bieden duo-leerbanen aan voor 20 leerlingen in opleiding voor elektromonteur. Meer informatie: www.duo-elektroregiooss.nl.

Efficiënte personeelsvoorziening voor ICT-bedrijven

De ICT-Community heeft tot doel door samenwerking, kennisdeling en ondersteuning de concurrentiekracht van ICT-bedrijven in de regio 's-Hertogenbosch te vergroten en de kwaliteit en relevantie van het ICT-onderwijs te verbeteren. Hiervoor werkt men samen met Avans Hogeschool en Koning Willem I College. Meer informatie: www.ict-community.nl.

Horizon Technisch Vakmanschap (alternatieve leerplekken gebouwde omgeving)

Om jongeren die ondanks de crisis toch kiezen voor de bouw anticyclisch op te kunnen leiden, is een project opgestart. Doel is om enerzijds leerwerkplekken en anderzijds maatschappelijke

projecten in de bouw op te halen, waar de leerlingen ervaring op kunnen doen. Voor de lange termijn zet men in op verduurzaming en verbreding van de vakopleidingen.

WijkLeerbedrijf

Het WijkLeerbedrijf is een fysieke plek in de wijk van waaruit niet-geïndiceerde zorg- en ondersteuningsvragen van wijkbewoners worden vervuld door de inzet van mbo-studenten, werkzoekenden (met afstand tot de arbeidsmarkt) en vrijwilligers. Het project gaat van start in Uden. Meer informatie: www.wijkleerbedrijf.nl.

Vorstengrafdonk Werkt

Vorstengrafdonk Werkt is een digitaal portaal dat opgezet is om werkzoekenden en werkgevers op het bedrijventerrein Vorstengrafdonk bij elkaar te brengen voor een baan of stageplek. Meer informatie: www.vorstengrafdonkwerkt.nl.

Ondernemers AdviesPunt ZZP

Het Ondernemers AdviesPunt ZZP heeft o.a. tot doel om ZZP'ers te ondersteunen en te begeleiden door de inzet van (vrijwillige) specialisten, experts en coaches op een bepaald vakgebied. Meer informatie: www.adviespuntzzp.nl.

PROVaardig

Bij PROVaardig draait het allemaal om leerlingen van groep 6, 7, en 8. Hun vragen, wensen en talenten staan centraal in de opdrachten die PROVaardig uitvoert. Samen met de school, professionals, ouders en de wijk wordt er geleerd met plezier. PROVaardig biedt traditionele lagere scholen de mogelijkheid om een vertaalslag te maken naar 21e-eeuwse vaardigheden en een verhoogde ouder- en wijkparticipatie.

<http://www.provaardig.nl/>

In Sparrenburg (Rosmalen) is het initiatief genomen om de leerlingen uit groep 6 tot en met 8 kennis te laten maken met verschillende interessegebieden als voorbereiding op hun schoolkeuze. In januari 2016 is PROVaardig voor het tweede jaar van start gegaan.

<http://www.sparrenburg.nl/nieuws/provaardig-op-basisschool-ec-t-sparrenbos-in-rosmalen-wethouder-eric-logister/>

6.1.2 *Buiten de regio*

Project Regionaal Onderwijs Beleid

Het project Regionaal Onderwijs Beleid (ROB) ondersteunt samenwerking tussen gemeenten en onderwijs om de aansluiting tussen de onderwijssectoren te bevorderen, jeugdwerkloosheid terug te dringen en te zorgen voor een passende aansluiting voor studenten met een beperking. Het ROB is actief in de regio Rivierland door middel van ondersteuning van de toeleiding naar werk van jongeren zonder startkwalificatie. De hulp bestaat uit een analyse van gegevens over de doelgroep, meer zicht op de rollen en verantwoordelijkheden en duidelijke afspraken tussen de partners. In de Achterhoek helpt het ROB bij het stroomlijnen van afspraken tussen onderwijs en gemeenten met betrekking tot jobcoaches (preventie jeugdwerkloosheid). Tot slot werkt het ROB aan een handreiking voor regio's om het samenbrengen van gegevens op regionaal niveau te vergemakkelijken door het samenbrengen van betrokkenen die ieder zicht hebben op een deel van de praktijk.

6.2 Bijlage 2 – Subsidies

Met betrekking tot de financiering van LOB-activiteiten en -initiatieven kwam naar voren dat deze vaak uit eigen middelen van de scholen gefinancierd worden. Enkele keren wordt een gemeentelijke subsidie of ouderbijdrage als financieringsmiddel genoemd.

Kamerbrief: Van 2014 tot 2017 is er € 100 miljoen beschikbaar gesteld voor het Regionaal investeringsfonds mbo. In januari en juni 2017 kunnen nog plannen met een looptijd van vier jaar worden ingediend. Met dit fonds komen initiatieven tot stand voor een betere regionale samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven. Een mooi voorbeeld is de Food & Proces Tech Campus van Regio College Zaanstreek Waterland. De campus ontwikkelt loopbaan-activiteiten voor vmbo'ers en mbo'ers in de foodsector. Het gaat om trainingen voor (v)mbo-docenten en praktijkbegeleiders en om loopbaanoriëntatieprojecten.

Interventiesubsidie vergroot de kans van kwetsbare jongeren op een baan. Werkloze jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben soms extra hulp nodig om werk te vinden. Speciaal voor deze groep kwetsbare jongeren geldt de interventiesubsidie die de benodigde begeleiding naar een baan of opleiding mogelijk maakt. Vanaf 5 maart 2015 stelt het arbeidsmarktprogramma Noordoost-Brabant Werkt! voor (minimaal) 40 jongeren in de regio Noordoost-Brabant financiële middelen voor deze interventies beschikbaar. Onder de ruim 2.300 werkloze jongeren in de regio Noordoost-Brabant is een aantal jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Vanwege een beperking of sociale problemen ondervinden deze kwetsbare jongeren extra moeilijkheden bij het vinden van een baan. Om deze groep beter te kunnen begeleiden naar (tijdelijk) werk, een opleiding of een stageplek, is er de Interventiesubsidie. Deze subsidie maakt versneld inschakelen van concrete hulp mogelijk, zodat uiteindelijk de kans op de arbeidsmarkt en een goede toekomst worden vergroot. Er geldt een vastgesteld budget: op is op. De interventiesubsidie voor een kwetsbare jongere bedraagt maximaal € 2.500,-. Er is budget voor (minimaal) 40 toekenningen.